

– консультаційні послуги (розробка інноваційних проектів і бізнес-планів, маркетинг, створення компаній);

– участь у міжнародних проектах підтримки підприємництва.

Існують у м. Харкові також випадки, коли бізнес-інкубатором називають структурні підрозділи ЗВО, наприклад, Бізнес-інкубатор ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, що декларує такий спектр послуг:

– консультаційну, організаційну та інформаційну підтримку бізнес-ідей та інноваційних проектів, що спрямовані на відродження та розвиток економіки, науки, культури та освіти в регіоні і країні загалом;

– технічну підтримку молодіжним бізнес-ідеям та проектам через залучення фінансування з різних джерел на їх реалізацію та інфраструктурне забезпечення підприємців-початківців;

– незамінний досвід роботи в команді, який потрібен стартапам-початківцям.

Цей бізнес-інкубатор орієнтує свою діяльність на студентів, аспірантів та молодих вчених ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, проводить масові відкриті онлайн-курси за тематикою розвитку підприємництва «Prometheus», що включає такі напрямки:

1) Як створити стартап.

2) Підприємництво. Власна справа в Україні.

3) Бізнес-англійська.

4) Маркетинг: розробка та продаж пропозиції цінності.

5) Вступ до Теорії обмежень та Процеси мислення як потужний підхід до управління бізнесом.

6) Фінансовий менеджмент.

7) Юридичні аспекти створення та ведення бізнесу в Україні.

8) Основи оподаткування в Україні.

Ці курси є перекладами англійських професійних курсів з провідних університетів світу на зразок Стенфордського університету з офіційного сайту <http://startupclass.samaltman.com> та України (наприклад, Києво-Могилянської бізнес-школи).

Слід відмітити, що різноманітні громадські організації, у тому числі бізнес-інкубатори, нерідко можуть об'єднуватися у асоціації, фундації та інші громадські об'єднання. Прикладом може служити Українська асоціація бізнес - інкубаторів та інноваційних центрів, створена ще 1998 р. та на цей час нараховує 18 юридичних та 57 фізичних осіб, в тому числі 5 іноземних членів, але навести приклад ефективності діяльності такого об'єднання, на жаль, не можливо.

2.1.2. Інноваційні центри

Діють у Харкові й інноваційні центри, які за своєю функціональною направленістю нагадують бізнес-інкубатори, проте у всьому світі можуть трактуватися по-різному. Наприклад, у Німеччині термін «інноваційний центр» є найбільш узагальнюючим та включає як бізнес-інкубатори, так і технологічні та НП. У країнах англосаксонської правової сім'ї інноваційні центри – це синонімічна назва бізнес-інкубаторів. Проте у Харкові інноваційними центрами називають і не зовсім бізнес-інкубатори. Такі суб'єкти виконують менше функцій, ніж бізнес-центр. Наприклад, Інноваційний центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна створено як його структурний підрозділ для формування в університеті середовища, зорієнтованого на ефективне використання наукового, науково-технічного і технологічного потенціалу ЗВО з метою розробки, впровадження та промислового освоєння нової техніки, наукоємної продукції, технологій, матеріалів та інших продуктів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників, студентів та аспірантів; залучення до активної дослідницької діяльності у галузі високих та інноваційних технологій науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів університету; розвиток і впровадження інноваційних підходів і методів у навчальний процес.

2.1.3. ІТ кластери є доволі популярними суб'єктами інноваційної інфраструктури на території України. Харків також не став виключенням. В липні 2015 р. було зареєстровано Харківський кластер інформаційних технологій (Харківський ІТ кластер), ІТ кластер має КВЕД 94.99 «Діяльність інших громадських організацій, н. в. і. у.» як основний вид діяльності, що дозволяє широко трактувати можливість зайняття ними господарською діяльністю. Завдяки проведенню заходів на зразок тренінгів, курсів, воркшопів тощо ІТ кластер надає інноваційним підприємствам та усім бажаючим інформаційно-комунікативні, освітні, консалтингові послуги. Також ІТ кластер створив центр юридичної і правової

підтримки для ІТ-компаній м. Харкова «IT Legal Support», що надає юридичні консалтингові послуги та юридичну підтримку при контактах з органами державної влади, місцевого самоврядування, у судах. Крім того, фактично ІТ кластер виконує функції своєрідного майданчику або біржі, де зустрічаються клієнти та учасники кластеру, які можуть надавати один одному різний спектр послуг, у тому числі фінансові.

З юридичної точки зору Харківський ІТ кластер є юридичною особою приватного права, яка здійснює свою діяльність у ОПФ громадської спілки. У аналогічній формі спілки об'єднань громадян діють, як правило й інші ІТ кластери, наприклад, громадська організація «ІТ-кластер Одеси», громадська спілка «Черкаси ІТ кластер» та інші. У формі асоціації створено асоціацію «Луцький ІТ кластер», асоціацію «Львівський кластер інформаційних технологій та бізнес-послуг». Засновниками Харківського ІТ кластеру виступили чотири приватні товариства з обмеженою відповідальністю, що здійснюють господарську діяльність у секторі інформаційних технологій. Цей приклад зайвий раз доводить, що в удосконаленні та оздоровленні сфери інноваційної діяльності, інвестиційного клімату, системи оподаткування зацікавлені перш за все суб'єкти господарювання ІТ сектору, які приватними зусиллями уже працюють у такому напрямі.

Окрім вже зазначеного ІТ-кластеру в м. Харків було створено на базі Харківського державного університету харчування та торгівлі «Науково-виробничий кластер», «Науково-освітньо-виробничий кластер «Повноцінне харчування: інноваційні аспекти технології, енергоефективного виробництва та маркетингу», «Освітньо-науково-виробничий кластер» «Облік і фінанси в управлінні сталим розвитком Харківського регіону». Однак зазначені структури функціонують лише як підрозділи університету, тому вважати їх повноцінними кластерами є помилковим. Приклади зазначених кластерів є занадто особливими, неklasичними для такої форми діяльності, як кластер взагалі.

2.1.4. Мережева кластерна модель

Включає автономні та, що важливо, взаємозамінні ланки – виробничі комплекси і підприємства, які на основі кооперації утворюють виробничий кластер. Ці регіони не мають жорсткої спеціалізації і здатні до інновацій і галузевої гнучкості, саме їх називають основою сталого розвитку і конкурентоспроможності країни.

Так, в ЄС у жовтні 2009 року в якості плану для політичної реалізації було прийнято Європейський Меморандум про Кластери¹ з метою підтримки інновацій у Європі за допомогою кластерів. У Меморандумі зазначається, що інновації є тим фактором, який формуватиме європейське бачення майбутнього зростання і процвітання. Кластери можуть бути могутніми каталізаторами цього процесу та повинні функціонувати як пов'язані між собою територіальні центри.

Статті 120 та 127 ГК України передбачають різні ОПФ об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців, тощо). Якщо порівнювати ці форми об'єднань підприємств з такою формою об'єднання як кластер, то можна зробити висновок, що кластер може існувати в одній з таких ОПФ або бути окремою формою об'єднання підприємств.

Наразі є необхідним оновлення нормативно-правової бази стосовно визначення поняття та регулювання діяльності кластерів. В вітчизняному законодавстві вже зустрічалося поняття «кластер», однак без жодного роз'яснення, що законодавець мав на увазі вводячи це поняття. Наприклад, Концепції КМУ щодо Загальнодержавної програми розвитку МСП на 2014-2024 рр. (розпорядження №641-р від 28.08.2013 р.) передбачала розроблення та виконання програм інтеграції суб'єктів МСП в національні та міжнародні інноваційні й технологічні кластери; визначення на законодавчому рівні поняття «клас-теризація» та порядку фінансування кластерів; створення науково-інноваційно-виробничих кластерів у високотехнологічних галузях; спрощення процедур утворення інноваційних кластерів. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. визначає, що держава забезпечує реалізацію політики у сфері зайнятості населення шляхом розвитку кластерів народних художніх промислів.

В протилежність практиці застосування кластерів в Україні кластеризація широко використовується в країнах ЄС на основі об'єднання суб'єктів господарювання, які мають переваги в певних галузях чи напрямках економіки. В якості прикладів можливо навести текстильний кластер в м. Лодзь (Польща),

¹ Слонимский А.А., Слонимская М.А. Региональные кластеры: европейский опыт и белорусские возможности для инновационного развития. URL <http://oaji.net/articles/2016/1900-1469367531.pdf>